

Capítol I

INTRODUCCIÓ

La història de Marcos, l'infant abandonat en una vall ombrívola, solitària i salvatge de Sierra Morena, al sud de la Península Ibèrica, en la confluència de les terres de Còrdova, Jaén i Ciudad Real, ens aboca vers una sèrie de problemes inquietants que es presenten davant els nostres ulls amb tot el dramatisme que adquireix la *marginació* social i l'explotació de l'home per l'home.

En el fons, la història de Marcos, que visqué sol, abandonat en la solitud dels boscos, esdevé una crònica del nostre temps. Una crònica amarga en la qual es mescla la fam i la misèria, els estralls d'una guerra civil que mai no arribava a acabar-se del tot, i el rebuig posterior d'una societat en el si de la qual Marcos no arriba a trobar definitivament el seu lloc.

Perquè en la base de tota aquesta història hi trobarem sempre aquells condicionaments socials que la possibilitaren. Aquelles coordenades sociohistòriques que la feren possible i que l'expliquen. L'any 1953, Marcos, que tenia set anys, fou abandonat en una vall immensa de Sierra Morena amb la finalitat que tingués esment d'un ramat de cabres i procuràs que pasturassin a l'ample i criassin abundantment. Allà va viure gairebé pels seus propis mit-

jans, encarant-se despietadament amb tots els obstacles que sorgien d'aquella vida natural al llarg de dotze anys, fins que en tingué dinou, sense cap altre contacte amb els homes que la relació –la pobra relació– que suposava la vinguda periòdica dels amos a cercar els cabrits. Ens trobam, per tant, en presència d'un cas especial de marginació: l'abandonament en funció d'una utilitat d'extreure un benefici de la marginació. En definitiva, en funció de l'explotació.

Però en el substrat de les motivacions que propiciaren aquesta marginació cal assenyalar que quan va produir-se l'abandonament, ens trobàvem en plena postguerra. La misèria i la fam s'estenien imperiosament sobre la vida i els pobles d'Andalusia. L'Estat espanyol, encallat en una de les etapes més repressives de la seva història recent, sentia encara sobre l'esquena els estralls d'una guerra que estenallava l'existència dels homes. I aquest substrat havia de facilitar el rebuig familiar de què Marcos va ésser víctima.

Els seus pares havien acudit a aquella zona andalusa –entre Cardena i Fuencaliente–, a les terres divisòries entre l'Andalusia del nord i Castella, a fer-hi carbó de llenya. Carbó d'alzina i d'ullastre, que portaven a vendre a les ciutats andaluses: a Còrdova i Jaén, i també a Granada. Marcos, abans de l'abandó, vivia amb els seus pares en una barraca de carboners i devia tenir una certa familiaritat amb la vida dels boscos.

En la solitud d'aquella vall, després de l'abandó, Marcos hagué d'aprendre a viure en contacte amb aquella realitat salvatge que li havien imposat, i hagué d'interpretar-la, hagué d'acomodar-hi el pensament, organitzar aquell món estrany i convertir-lo en operable. Hagué d'encarar-se i integrar-se a la vida d'aquella realitat selvà-

tica, de la qual arribà a creure –creu encara ara– que formava part: la vida dels llops i de les guineus, de les àguiles i dels cérvols, de les perdius i de les serpents. D'aquella vida, Marcos n'obtingué una determinació que marcà la seva personalitat fins a la captura. Quan el 1965, Marcos era capturat per la Guàrdia Civil –anava abrigat amb una pell, els cabells llargs fins als genolls i descalç– la seva entrada de bell nou a la societat vindria marcada per aquest acte violent de la captura, que condicionaria la seva vida posterior.

L'any 1975 –deu anys després de la captura– el vaig conèixer a Mallorca i vaig començar l'estudi de la seva peripècia i de com, aquesta, havia condicionat la seva vida posterior. Només feia alguns pocs anys que havia arribat a Mallorca, atret per la febre d'or que, amb el desenvolupament de la indústria turística, aquesta terra de la mediterrània ha despertat més enllà de les pròpies fronteres marítimes. Al començament dels anys seixanta, el turisme de masses, que procedeix de l'Europa del nord, s'aboca vers les platges càlides del Mediterrani. L'illa de Mallorca, amb una terra pobra que no permetia la vida dels mallorquins, i que per això havia produït emigració durant segles, es veu amb la necessitat d'improvisar una infraestructura capaç d'atendre els milions de turistes que arriben cada any, i es converteix en una terra receptiva d'immigració. Gent que fuig de la fam. Homes i dones, famílies senceres, que arriben una rere l'altra amb el matalàs damunt el cap a la recerca d'un lloc de treball. És, doncs, en aquestes coordenades que cal situar la història de Marcos fins a convertir-se en un treballador no qualificat de la indústria hotelera en la Mallorca del *boom* turístic.

Per tant, la seva aventura també és el testimoni de les profundes transformacions per les quals ha passat aquest tros de mapa. Una aventura que esborrona, perquè t'obliga a tocar amb les mans i a comprovar el poder de la marginació. De com una existència solitària, al marge de la cultura dels homes, determina la personalitat de l'individu en un sentit del qual difícilment mai es podrà veure llibert.

Capítol 2

EL PROBLEMA DE L'AÏLLAMENT SOCIAL I DE L'ABANDÓ

La llista dels noms amb els quals hom ha designat aquells casos d'infants que havien crescut sols, aïllats de qualsevol contacte humà, criats o alletats per animals, de vegades abandonats als rigors de la selva, en el si de la qual han estat capaços de subsistir pels seus propis mitjans, és llarga. Tots ells, emperò, vénen a coincidir a destacar el caràcter selvàtic d'aquests éssers, en el sentit de silvestres, salvatgins i mancats de cultiu, mancats del contacte amb la civilització, solitaris i excepcionals. Hi ha, això sí, una característica que remarquen d'una manera especial gairebé tots els autors que d'una manera o altra s'han ocupat del tema: l'excepcionalitat. Es tracta, doncs, d'éssers excepcionals, l'estudi dels quals –potser en lloc de l'estudi hauríem de dir el tractament– ha estat sovint elaborat des del punt de mira de la llegenda o del conte i des del caire de la ciència. Fins a quin punt l'elaboració llegendària ha partit de l'observació de casos ben reals serà sempre de mal escatir. Cal suposar, emperò, que tant els homes de ciència com els poetes, tant com els pensadors es dedicaren d'alguna manera a recollir la documentació i el testimoni –encara que fos oral– sobre aquests

éssers excepcionals, pensant que descobririen el secret de l'origen de l'home, o allò que podria ésser un home en estat natural, pur de contaminacions, abans del llenguatge, o la seva situació anterior a la societat i la cultura.

No sempre, sortosament, l'estudi científic ha estat marcat per la llegenda, malgrat que moltes vegades els treballs pretesament científics han tingut un caràcter filosòfic. Reflexió, observació i llegenda han marcat la majoria de testimonis. Però les conclusions dels treballs científics sobre els casos d'abandonament social difereixen d'una manera rotunda de la utilització que se n'ha fet tant en l'àmbit filosòfic com literari. Certament, el mite del "bon salvatge", la història de l'infant abandonat, que sorgeix savi i pur sense contaminacions ni influències humanes de l'obscuritat confusa dels boscos ha servit per a explicar la pretesa bondat natural de l'home en contra dels qui volien justificar la seva innata malignitat.

De fet, el retorn a la natura com a símbol de llibertat, absent de traves i de corrupció, ha estat una vella quimera tan antiga com l'home. El rebuig de la cultura que expressa Gilgamesh al final del vell mite mesopotàmic no és altra cosa que el rebuig de la mort, perquè la mort esdevé el símbol de la cultura dels homes, enfront d'aquella terra salvatge, poblada d'animals, certament paradisiaca de la qual varen ésser expulsats Adam i Eva. El text bíblic es refereix a un home, Adam, que mai no havia conegut cap altre ésser semblant a ell mateix, però que ha començat a nomenar les coses i s'ha sentit diferent dels animals que l'enrevolten; en realitat, ha començat a adonar-se que existia un món exterior que podia utilitzar. Ha humanitzat el cosmos i en aquesta humanització ha anat construint d'una forma empírica, mitjançant el treball i el

coneixement, la pròpia realitat, la seva individual condició d'home. En el fons, allò que ve a explicar-nos la història d'Adam és la necessitat de l'home de trobar sentit a les seves aspiracions i a la seva existència. La caiguda i la pèrdua consegüent del paradís és, en realitat, la metàfora del sentiment de caure: néixer és una caiguda sobre la terra, però sobre una terra concreta, enmig d'una col·lectivitat humana. I en realitat, en la vella cultura de molts de pobles, la vinguda al món es presenta sempre com una caiguda i nombrosos mites accentuen l'aspecte catastròfic de la caiguda. També la caiguda es concep com a signe de càstig.

Els etnòlegs han assenyalat que aquest esquema de la caiguda no és altra cosa que la plasmació del problema de la vida mortal. I el mètode comparatiu ens faria veure com en nombrosos mites la mort és la conseqüència d'una caiguda.

En quasi totes les velles cultures pot trobar-se, doncs, una constel·lació multiforme de símbols que representen l'angoixa de l'home davant del temps i del record mític –potser de la necessitat– d'un bell paratge de benaurança. El conhort de creure i pensar que, en el temps i l'espai, ha existit alguna vegada un lloc remot de felicitat lligat a la natura, on les aspiracions dels homes no eren un somni impossible.

També els grecs arribaren a pensar d'alguna manera que l'estat natural era la situació justa de totes les coses –en realitat, el concepte que encobria la paraula *physis* volia expressar aquest pensament–. I ben prest, aquesta idea es va transmetre al camp de la moral, on fàcilment es podia oposar a una conducta justa per convenció, una conducta justa per naturalesa. Però, no obstant això, els

grecs imaginaren una tercera via: la d'aquells que, tot i sabent que les lleis són sempre una convenció, les defensen, precisament perquè són una convenció.

Però l'abús que el capitalisme, en un afany desmesurat de créixer, ha fet de la ciència i de la tecnologia ens encara amb una nova problemàtica: la degradació del medi, que ha obligat els homes a girar els ulls, novament, vers la natura. Certament, la preocupació profunda pels problemes de l'entorn ha aparegut durant els últims anys. Hom parla de la contaminació de l'aigua, de l'atmosfera, dels aliments, de l'agressió al paisatge, de l'acumulació de residus, de l'esgotament de determinats recursos, de la sobreexplotació del sòl. De vegades, es té la impressió que ens hem oblidat que som un element, entre molts d'altres, de l'ecosistema terrestre, i sembla que l'home no té en compte que està sotmès als mateixos principis fonamentals que regeixen la vida. Ens trobam, doncs, amb l'explotació desmesurada de la natura. Els recursos s'esgoten. L'home actual no solament ha d'encarar-se amb el fet d'una natura excessivament explotada, sinó que ha d'intentar restablir l'equilibri i li és necessari recercar a la vegada noves fonts d'energia.

Però l'equilibri és un sistema complex i, naturalment, l'assoliment de l'equilibri biològic s'insereix en la lluita per l'obtenció de l'equilibri social. Davant el creixement desmesurat que condueix inevitablement a la catàstrofe, davant la crisi del capitalisme més avançat i l'enfonsament de moltes il·lusions tecnocràtiques, encarats amb l'amenaça de l'esgotament ràpid dels recursos naturals i el creixement de la població i el consum, hom ha respost de diverses maneres: la resposta dels hippies, per exemple, que han cercat allunyar-se del joc i han retornat a la natu-

ra pel seu propi compte. D'altres, han advocat per un procés gradual de planificació dels recursos, per una nova redistribució de les rendes, per una destrucció dels privilegis... Perquè hom sap que la destrucció de la natura porta implícita la destrucció de l'espècie humana, és per això que l'ecologia no pot ser una moda. El programa de la defensa de la biosfera només pot venir del coneixement científic i de la responsabilització política.

Potser, l'objectiu primordial de l'educació hauria de conduir l'home perquè visqui en harmonia amb la natura, i no en conflicte. Perquè entengui que no es tracta de contraposar la natura com a símbol de llibertat i la cultura com a exemple de degradació. De fet, la contraposició sorgeix d'un concepte idealitzat de natura i de la idea de civilització com a abús. En realitat, ningú no ve al món talment un full en blanc. Hi ha tot un programa —un pre-programa, com diuen els defensors de la teoria de l'herència, entre ells els qui han aplicat els esquemes de l'etologia al comportament humà— que només la civilització i la cultura poden portar a terme. Potser l'educació hauria de portar l'home a realitzar el projecte de la natura en la cultura. L'estudi detallat dels infants selvàtics, d'aquells casos que, com Marcos, han patit en un grau més o menys intens les conseqüències de l'abandonament social i d'aïllament, ens vénen a confirmar aquesta hipòtesi: La necessitat de la cultura perquè l'home esdevingui una persona. L'home, pel que fa al seu comportament social, arriba a aquest món dotat de preprogramacions. I aquest home constitueix el nostre problema i la nostra esperança.

Però, com són, en realitat, els infants selvàtics?, com és el seu cos?, com funcionen els seus sentits?, quina és la condició del seu llenguatge i com són les seves emocions?, com riuen i com ploren?, com és la seva sexuali-

tat?, com caminen?, quines possibilitats tenen d'esdevenir adults? Les preguntes s'allargarien indefinidament. Hi ha, possiblement, unes característiques generals que hom pot trobar a la majoria dels casos que han estat estudiats. Linné n'assenyalava, en principi, dues: el fet de caminar amb quatre cames (*tetrapos*) i el de no parlar, és a dir, tractar-se d'éssers privats de la paraula (*mutus*). Linné es referia a una altra, al fet d'ésser pelut (*hirsutus*). Però això darrer no ho tenien tots els casos que ell va descriure, sinó solament un parell: l'infant-ós de Lituània i la infan-tella de Kranenburg. Malson¹ ha observat que la vellositat, assenyalada per Linné al *Systema naturae*² com una característica dels infants selvàtics, sense que pretengui negar-la absolutament, és possiblement una conseqüència de la influència de les lectures literàries. Rousseau n'havia parlat i hi havia vist una reminiscència d'Aristòtil, el qual havia descrit els homes primitius tots coberts de pèl. També podria haver rebut la influència dels contes i de les farses populars en els quals se solien presentar els homes peluts dotats d'una certa animalitat.

Concretament, el problema de l'abundància de pèl, com una reacció de l'organisme davant una prolongada nuesa, és una qüestió que s'ha d'indagar. És cert que tenim els testimonis antics dels naufrags que, vers al segle XVII, després d'una llarga permanència en una illa deserta hagueren de recitar el Credo, tot cridant, amb la finalitat d'ésser reconeguts com a éssers humans per evitar que els desaparassin des dels vaixells que, finalment, passaven per allà a prop. Naturalment, emperò, aquest testimoni no basta per pensar amb un mínim de seriositat en l'abundància de pèl com a característica dels *homines fere*.

1. MALSON, Lucien. (1964). *Les enfants sauvages: Mythe et réalité*. París: Union Générale d'Éditions.

2. LINNÉ, Carl von. (1758). *Systema naturae*, Tom I. (10a ed.). Estocolm: Laurentii Salvaii.

Pel que fa a la tendència de servir-se dels braços i caminar amb quatre cames, Malson ho accepta juntament amb la impossibilitat de parlar com una característica específica, encara que puguin assenyalar-se algunes excepcions. No obstant això, Rousseau sosté en el seu *Discours sur l'origine de l'inégalité parmi les hommes* que la posició erecta és connatural de l'home i que, si alguna vegada n'hi ha hagut algun que ha caminat amb les quatre cames és, simplement, perquè ha prevalgut la imitació dels altres animals sobre la seva predisposició natural. En el fons, emperò, Rousseau parteix de la seva concepció idealitzada del "bon salvatge", que havia d'ésser generós i intel·ligent, però també elegant i, per això, no podia caminar sobre les quatre cames.

Quant al llenguatge, no és difícil de comprendre que la mudesa constitueixi una de les característiques fonamentals dels infants selvàtics i la possibilitat que aquesta mancança sigui deguda a l'aïllament, però sobretot a la falta d'una veritable i eficaç relació familiar. Hi ha un vincle profund entre l'adquisició del llenguatge i la inserció de l'infant en el medi familiar. Hom sap la importància de la relació maternofamiliar a l'hora de conformar els primers esquemes lingüístics.

Pel que fa al desenvolupament sensorial, Malson en destaca cinc característiques:

- a) La facilitat de veure-hi de nit. Això ho tenien Kaspar Hauser, alguns dels infants que estudià Sleeman,³ el segon infant de Sekandra i Amala i Kamala de Midnapore.

3. SLEEMAN, William Henry. (1858). *A journey through the kingdom of Oude*, Vol. 2. Londres: Ricard Bently. (Sir William Henry Sleeman era major de tropa i anà a l'Índia al regne d'Oude per combatre els tougs, durant dos anys (1849-1850). En la seva obra, publicada el 1858, escriu sobre set casos d'infants selvàtics: el d'Husnapore, trobat el 1843, el primer i el segon infant de Sultanpur, trobats el 1843 i el 1848, respectivament, l'infant de Chupra, el 1849, i el primer infant de Lucknow, l'infant d'E-bankipur i l'infant del capità Egerton, dels quals s'ignora la data que van ser trobats).

- b) La dificultat per distingir la diferència entre un relleu i una figura plana, com li succeïa a Víctor de l'Aveyron.
- c) El notable desenvolupament de les facultats acústiques.
- d) Una certa finor a l'hora de percebre els olors. En aquest sentit, hauríem de parlar de la tendència d'ensumar les coses que ha caracteritzat la conducta de molts d'aquests infants. Concretament, Joan de Liege, descrit a mitjan segle XVII per Kenelm Digby.⁴
- e) La insensibilitat per la temperatura, i encara més pel fred que per la calor: l'Infant d'Irlanda, Víctor de l'Aveyron, un dels casos descrits per Sleeman, l'infant de Shajahampur i les infantelles de Midnapore.

En realitat, allò que la majoria d'estudis i de descripcions ha vingut a destacar, pel que fa al desenvolupament dels sentits, ha estat una lògica vinculació d'aquests a l'existència solitària. Tant Jean Itard,⁵ com von Feuerbach,⁶

4. DIGBY, Kenelm. (1644). *Two treatises in the one of which the nature of bodies, in the other nature of mans soule is looked into: in way of discovery of the immortality of reasonable soules*. París: G. Blaizot.

5. VEGEU ITARD, Jean-Marc Gaspard. (1801). *De l'éducation d'un homme sauvage ou des premiers développements physiques et moraux du jeune sauvage de l'Aveyron*. París: Goujon.

ITARD, Jean-Marc Gaspard. (1807). *Rapport fait à S.E. le ministre de l'Intérieur sur les nombreux développements et l'état actuel du sauvage de l'Aveyron*. París: Imprimerie Impériale.

ITARD, Jean-Marc Gaspard. (1894). *Rapport et mémoires sur le sauvage de l'Aveyron*. Nova edició de les dues obres del 1801 i el 1807. Prefaci de BOURNEVILLE. Introducció de Bousquet i Delasiauve. París: Alcan.

ITARD, Jean-Marc Gaspard. (1932). *The wild boy of Aveyron*. Traducció anglesa de l'obra del 1894 per George i Murial Humphrey. Nova York: Appleton Century Crofts.

6. FEUERBACH, Paul J. Anselm von. Kaspar Hauser. (1832). *Beispiel eines Verbrechens am Seelenleben des Menschen*. J.M. Dollfuß. Ansbach. Traducció anglesa: *Kaspar Hauser* per H.G. Lindberg. (1833). Londres: Simpkin i Marshall.

com J.A.L. Singh⁷ remarquen l'adaptació extraordinària dels sentits de cada un dels infants que estudiaren al medi particular on varen ésser trobats i al qual havien hagut d'adaptar-se per a sobreviure. Perquè en realitat, la capacitat d'adaptació és allò que hauríem de destacar per damunt de totes les característiques generals dels infants selvàtics. Una adaptació que els dificulta a l'hora d'emprendre qualsevol tipus de reeducació. Finalment, caldria destacar el caràcter tosc de les seves emocions, la inhibició de la tendència de relació amb la gent, tot accentuant les seves simpaties vers els animals...

Pel que fa a la sexualitat, els estudis sobre la libido dels infants salvatges vénen a reforçar la teoria social, que insisteix exclusivament en els factors socials a l'hora d'afirmar que els canvis biològics són absolutament estranys a les mutacions psicològiques. Tant Jean Itard, com von Feuerbach, com J.A.L. Singh coincideixen a l'hora de destacar el caràcter imprecís i amorf dels instints sexuals dels subjectes que varen estudiar.

La descripció de les característiques generals dels infants selvàtics ens aboca vers un problema d'una importància extraordinària: la dificultat per determinar la seva capacitat d'esdevenir adults. Però, en realitat, què vol dir ésser adult?, què entenem per adult? Potser Kamala de Midnapore i Víctor de l'Aveyron eren adults en la mesura que havien esdevingut autosuficients en la soledat terrible dels boscos. Però si per adult entenem la capacitat d'entendre el sentit de la pròpia existència, difícilment un infant selvàtic tindrà mai la possibilitat d'esdevenir adult. No basta, doncs, esdevenir autosuficients. Cal com-

7. SINGH, J.A.L. i ZINGG, R.N. (1940). *Wolf Children and Feral Man*. Nova York: Haper.

prendre tot allò que ha succeït durant la vida pròpia, tot quant succeeix encara ara.

La problemàtica que planteja l'existència dels *homines feri* ha fet reflexionar sobre la necessitat de la societat en la construcció de l'home i la majoria d'autors coincideixen a l'hora de destacar l'indeterminisme de l'home i la necessitat de la cultura perquè sigui capaç d'aprendre tot el que defineix la condició humana. Apartat, doncs, del consorci humà, un individu perd o deixa d'adquirir, o adquireix només mínimament, els caràcters que defineixen la personalitat de l'ésser humà. Però, què vol dir en realitat que l'home és un ésser indeterminat? Simplement, que l'home no té determinada abans de néixer la seva determinació. I això suposa la possibilitat de l'home de determinar-se, després del naixement. Però això ens porta a preguntar-nos en quina mesura l'home és el producte de les situacions per les quals travessa. Aquest ésser humà, doncs, abandonat a la solitud dels boscos o a la solitud d'una cambra tancada amb pany i clau, pot esdevenir un llop —és el cas de Kamala de Midnapore— o pot no esdevenir res, és a dir, pot perllongar la indeterminació que tenia quan va néixer —com en el cas d'Anna de Pennsylvania—. Anna no havia tingut la possibilitat d'exercitar les cames, perquè havia romàs durant molt de temps tancada en una habitació, ajaguda en una llitera. Kamala havia arribat a adquirir l'agilitat dels llobatons, era quadrúpeda i, fins i tot, sabia fer via a l'hora de córrer. Aquesta, havia estat determinada per la convivència amb els llops. Anna, perquè no havia conviscut amb ningú, continuava en la indeterminació. Kamala de Midnapore havia adquirit la condició dels llobatons, perquè havia rebut la "cultura" dels llops, perquè havia estat "educada" entre llops. Per altra banda, si Anna de

Pennsylvania —com li succeí també a Edith d'Ohio— s'havia mantingut en la indeterminació, era per l'absència de cultura, per la impossibilitat de trobar una condició, en definitiva, per la mancança d'una educació concreta. En aquest sentit, els infants selvàtics, aquells que per voluntat dels adults han estat exclosos massa prest d'una atmosfera educativa humana i que han estat capaços de sobreviure a l'abandonament, són fenòmens de pura i simple deformitat. Però aquesta deformitat ens ve a proclamar que, abans de l'educació, l'home quant a home no és més que una simple eventualitat, potser una esperança, una realitat virtual o un projecte.

Quan el reverent J.A.L. Singh en el seu estudi sobre el descobriment d'Amala i Kamala i la seva reeducació descobria que l'única manera de rehabilitar aquells dos pobres éssers era a través d'una vinculació afectiva, no s'adonava que acabava de descobrir una profunda realitat biològica: la relació profunda entre el desenvolupament de la intel·ligència i la vinculació afectiva. En definitiva, es tracta del pas de l'instint a la intel·ligència, i de garantir la continuïtat de la seva vida a força d'adaptar-se a la realitat. L'experiència dels infants selvàtics ens podria fer veure que el món emocional no és un adorn de la naturalesa humana o una superestructura que s'afegeix a les funcions elementals, sinó una funció biològica fonamental. El problema està ara en el procés d'aprenentatge social. I això ens aboca irremeiablement a la problemàtica de l'herència de l'individu i la de l'espècie. Freud havia insistit d'una manera especial a destacar que l'home és, a l'hora de néixer, una naturalesa en brut animada per un conjunt indiferenciat d'impulsos biològics i d'instints vitals que es manifesten a través de les seves necessitats corporals més primàries. Aquesta dotació, que podríem

anomenar de base, haurà de topar amb uns motlles de conducta preestablerta i amb la restricció, des del moment en què el nounat tingui els primers contactes amb el que Freud denomina “el principi de la realitat” i que, d’una manera general, hom coneix sota els noms de civilització i de cultura.

Gràcies a la imitació, l’home esdevé membre d’un col·lectiu. Però no solament gràcies a la imitació, sinó a través d’un procés d’adaptació creatiu: el procés de socialització. Però aquest procés de socialització haurà de tenir lloc durant tota la vida, sense interrupcions, encara que no sempre amb la mateixa intensitat. La força de la cultura s’exerceix, també, d’una manera inconscient, fins i tot des del mateix instant de néixer. Durkheim ho havia dit. Sabia que l’individu no és la persona, ja que la persona, quant a ésser que forma part d’un col·lectiu, només esdevindrà en aquest procés. Mitjançant la socialització, doncs, s’aniran adquirint de mica en mica tots aquells aspectes que conformen la cultura; o sia, la possessió d’unes creences i d’uns valors, l’acceptació d’unes determinades institucions i l’adopció d’unes tècniques específiques.

I els que han estudiat d’una manera científica l’abandonament social vénen a confirmar-ho. Zingg⁸ havia dit que les virtualitats de l’ésser humà no es desplegarien sense l’estímul de l’entorn, ja que l’home seria com una planta privada de la terra i de la llum. I Jaspers⁹ ho reafirma, tot assegurant-nos que no són sinó les nostres adquisicions, les nostres limitacions, la nostra educació, allò que fa de nosaltres uns homes. En realitat, es tracta, sobretot, de l’aplicació del programa hereditari a un medi concret i aquesta aplicació suposa la superació d’a-

8. ZINGG, R.M. (1940). *Federal man and extreme case of isolation*. A.J. of Psy. 53.

9. JASPERS, Karl. (1946). *Allgemeine Psychopathologie* (4a ed.). Berlín.

quell programa. Es tracta, en definitiva, d’organitzar les estructures com un sistema de transformacions cap a la construcció possible de noves estructures. El subjecte només pot conformar-se d’una manera activa en contacte amb les reaccions de les coses. De les coses que resten en llibertat davant els nostres ulls.

Una de les qüestions més discutides que ha plantejat l’estudi de l’abandonament social ha estat la problemàtica que presenta l’origen de l’endarreriment mental observat en tots els casos descoberts i estudiats. El que es qüestiona és a veure si aquest endarreriment mental pot haver estat una de les causes de l’abandó —encara avui es donen bastants casos de pares que abscondeixen els fills que presenten una seriosa deficiència intel·lectual—, o si el retard és la conseqüència de l’abandó, de la vida solitària i salvatge. La idea del retard congènit difícilment podria trobar cap tipus de suport, perquè cal deixar ben establert que només una intel·ligència normal o ben dotada podria sobreviure a les dificultats de l’aïllament. Però allò que sí que s’ha de destacar d’una manera especial és la irreversibilitat dels signes que la personalitat ha adquirit al llarg d’aquella vida de solitud, en contacte amb una altra realitat que difereix substancialment de la realitat humana. Pot la naturalesa humana, quan es troba absolutament deserta, omplir-se d’una naturalesa animal?, i són irreversibles, en cas afirmatiu, els trets que hom ha adquirit d’una altra naturalesa diferent de la humana? És, precisament, sobre tota aquesta problemàtica tan suggestiva que el cas de Marcos, l’infant selvàtic de Sierra Morena, aboca una nova i interessant perspectiva: la de la irreversibilitat d’uns determinats aprenentatges, quan aquests han marcat la vida de l’home en un temps especialment crític quant a la formació de la seva pròpia personalitat. Marcos, que fou abandonat en un barranc de la serra

quan tenia set anys, determinà bona part de la seva personalitat en funció de la realitat salvatge que li va tocar viure. Però servava –i això ha de destacar-se d'una manera especial– la marca de tota l'experiència anterior a l'abandonament, del temps que visqué en el si de la societat. I aquesta experiència l'havia d'ajudar forçadament a sobreviure. Aquest fet fa, precisament, de Marcos un cas especial en la nòmina d'infants abandonats, i el converteix en un nou arquetipus: l'infant abandonat en funció d'una explotació, i que serva memòria del seu passat anterior a l'abandonament. El fet que Marcos hagi pogut explicar la seva aventura solitària –i que figura en aquesta obra sota el títol d'"El relat de Marcos"– li dóna també un atractiu especial. Fins que fou capturat per la guàrdia civil (el trauma de captura difícilment ha pogut ser oblidat per cap dels infants selvàtics que han hagut de patir-lo, ja que ha esdevingut gairebé sempre una autèntica cacera i cal tenir en compte que la caçada estarà sempre en la base de qualsevol possible acció reeducadora), Marcos va viure en plena serra, en relació constant amb la vida que l'enrevoltava, integrat en el medi, que havia esdevingut el propi medi. Després –i el seu relat és en aquest sentit ben explícit–, la vida en el marc de la societat no li ha estat gaire favorable. És, doncs, aquesta problemàtica allò que constitueix la base de la meua indagació i del meu estudi.

Cal advertir, també –i potser caldria escriure-ho amb lletres molt grans–, que l'aïllament social és obra del poder autoritari. Sobre Marcos, abandonat a la vall ombrívola de Sierra Morena, pesava d'una manera absoluta la dura realitat d'un temps terriblement dur en què el pes de la dictadura arribava a tots els indrets de l'Estat com una negra nit plena d'adversitat i d'infortuni.